

OHSAS 18001 ohjeistuksen kehittäminen valimoille

Työsuojelurahaston hanke 112320

Tomi Peräsaari

OHSAS 18001 ohjeistuksen kehittäminen valimoille.

Johdanto

Valimoiden toimialajärjestö Valutuoteteollisuusyhdistys ry:llä on noin 30 jäsenvalimoa. Toimiala työllistää noin 2400 työntekijää. Valukomponentit ovat avainasemassa Suomen vientiteollisuuden tuotteissa. Rauta- ja teräsvalujen tuotanto vuonna 2011 oli yhteensä noin 90,000 tonnia. Metallivalujen tuotanto oli noin 8,000 tonnia. Valutuotannon arvo yhteensä oli yli 300 M€.ⁱ

Moniin muihin Euroopan maihin verrattuna Suomen valutuotannolle on ominaista melko suuri henkilöstön määrä tuotettua tonnia kohti, ja samoin suurehko keskimääräinen henkilökunnan määrä valimoa kohti.ⁱⁱ Tämä johtuu siitä, että suuri osa tuotannosta on keskittynyt lyhyiden sarjojen erikoistuotteisiin, joissa automaation osuus on pieni. Siitä johtuen osaava, hyvinvoiva ja työssään viihtyvä henkilöstö on suomalaiselle valimoteollisuudelle erityisen tärkeä voimavara.

Valutuoteteollisuusyhdistys ry:n jäsenvalimot ovatkin toimineet tiiviissä yhteistyössä kehittäessään valimoiden turvallisuutta ja työympäristöä paremmaksi. Yhteishankkeiden avulla yksittäiset yritykset saavat omalla panostuksellaan paljon enemmän aikaan, kuin saisivat kukin erikseen toimien. Kaikki yhteistyössä Aalto-yliopiston Insinööritieteiden korkeakoulun (ent. Teknillinen Korkeakoulu) kanssa toteutetut hankkeet ovat lähteneet liikkeelle valimoiden suunnalta esitetyistä tarpeista ja yhteisistä tavoitteista.

Nyt valimoiden tavoitteena oli yleisen terveyden ja turvallisuuden hallinnan parantaminen, sekä koko toimialan turvallisuuskulttuurin kehittäminen. Parhaaksi lähestymistavaksi siihen katsottiin OHSAS 18001 turvallisuusjohtamisjärjestelmän pohjalta laadittavat valimoympäristöön soveltuvat ohjeet.

Hankkeeseen osallistuivat seuraavat valimot: Componenta Finland Oy Suomivalimo, Oy Johnson Metall Ab, sekä Metso Minerals Oy Tampereen liiketoimintayksikkö Engineered Materials & Components.

Kehittämishankkeen taustaa

Valimo on työympäristönä erittäin haasteellinen ja siksi onkin erittäin tärkeää, että turvallisuudesta huolehditaan luontevasti osana päivittäistä rutiinotoimintaa. Se edellyttää hyvää turvallisuusjohtamista ja niin sanottua turvallisuuskulttuuria, jossa turvallinen toiminta on koko henkilöstön yhteinen tavoite.

Turvallisuusjohtamisen tueksi on kehitetty johtamisjärjestelmiä, jotka voidaan haluttaessa myös sertifioida. Turvallisuusjohtamisjärjestelmän käyttöönotto varmistaa, että kaikkien yrityksen alueella liikkuvien henkilöiden turvallisuuteen vaikuttavat toiminnan osa-alueet käydään huolellisesti läpi. Toisaalta käytännön kokemukset kirjaamalla ja niihin reagoimalla toimintatavat kehittyvät jatkuvasti paremmiksi, eikä virheitä ja vaaratilanteita toisteta. Erilaisten sertifioitujen laatujohtamisjärjestelmien merkitys on kasvamassa, sillä yritysten vastuullisuuden osoittaminen myös yhteistyökumppaneille ja asiakkaille on yhä tärkeämpää. Yrityksen moitteeton turvallisuusjohtaminen on siten myös mahdollinen kilpailuetu, joka toimii lisäkannustimena työolojen jatkuvalla parantamisella.

Turvallisuusjohtamiselle ei ole kansainvälisen standardoimisjärjestön (ISO) laatimaa standardia. Yleisesti käytetty OHSAS 18001ⁱⁱⁱ on kuitenkin laadittu kansainvälisessä yhteistyössä, ja se on hyvin pitkälti yhtenevä ILO:n (International Labour Organization) ILO-OSH 2001^{iv} ohjeistuksen kanssa. OHSAS 18001 on

rakenteeltaan yhteneväinen myös muiden johtamisjärjestelmästandardien, laatujärjestelmä ISO-9001:n^v ja ympäristöjärjestelmä ISO-14001:n^{vi} kanssa, mikä helpottaa osaltaan sen implementointia.

OHSAS 18001 tutkimuksia

OHSAS 18001 järjestelmän sertifioineita teollisuus-, rakennus- ja palvelualan pk-yrityksiä on tutkittu melko laajassa tutkimuskokonaisuudessa Espanjassa. Odotuksia ja haasteita turvallisuusjohtamisessa on selvitetty ja eri tekijöiden vaikutuksia turvallisuuskäyttäytymiseen ja turvallisuuskulttuuriin on analysoitu. Tutkimuksen mukaan tärkeimmät syyt OHSAS 18001 järjestelmän käyttöön ottoon ovat tapaturmien ja onnettomuuksien ennaltaehkäisy, työntekijöiden hyvinvoinnin parantaminen, sekä turvallisuuden integroiminen osaksi yritysstrategiaa. Tutkimus osoittaa, että selkeästi merkittävimpänä haasteena OHSAS 18001 sertifioinnille pidettiin sekä henkilö-, että materiaaliressurssien puutetta. Työläimmät standardin vaatimukset ovat operatiivinen johtaminen, lainsäädännön vaatimukset, vaaran tunnistaminen ja riskien arviointi, kontrollitoimenpiteet, ja vaaratilanteiden analysointi.^{vii}

Merkittävin ja suoraviivaisin turvallisuuskäyttäytymiseen vaikuttava tekijä OHSAS 18001 sertifioiduissa yrityksissä on sujuva kommunikointi ja tiedon välittäminen organisaation jäsenten kesken.^{viii} Tämä voi tuntua yllättävältä, mutta pitkän ajan kuluessa kehittyneessä yrityskulttuurissa kommunikoinnin merkitystä turvallisuuteen, samoin kuin puutteita tiedonkulussa voi olla vaikea havaita. Sujuvan kommunikoinnin ja turvallisuuskulttuurin kehittyminen yrityksissä saattaa vaatia pienen ulkopuolelta tulevan herätteen.

Johdon sitoutumisella turvallisuuskulttuurin ylläpitoon on merkittävä rooli. Sitoutumista saattaa helpottaa tieto siitä, että tutkimuksen mukaan sillä on merkittävä positiivinen vaikutus myös organisaation suoritus- ja kilpailukykyyn.^{viii}

Hankkeen tavoite

Hankkeen tavoitteena oli parantaa entisestään suomalaisen valimoteollisuuden turvallisuuskulttuuria ja turvallisuusjohtamista. Tavoitteeseen pyritään valimoiden käyttöön laadituilla OHSAS 18001 järjestelmän mukaisilla ohjeilla. OHSAS 18001 on laadittu siten, että sitä voidaan soveltaa kaiken kokoisissa yrityksissä niiden turvallisuusjohtamisen arviointiin ja sertifiointiin. Siten se on erinomainen lähtökohta koko toimialan yhteisen tavoitteen toteuttamiseen. Standardissa ei varsinaisesti ole sellaisia ehdottomia vaatimuksia, jotka ylittävät lainsäädännön asettaman vaatimustason. Standardi kuitenkin edellyttää mm. dokumentointia, auditointeja, vaaratilanteiden arviointeja, johdon katselmuksia ja viestintää.

Hankkeen päämääränä oli laatia ja koota ohjeita, joiden avulla voidaan helpottaa OHSAS 18001 standardin soveltamista valimoympäristössä. Vaikka yrityksen tavoitteena ei olisi järjestelmän sertifiointi, niin hankkeen aikana laadittavista ohjeista on valimoille hyötyä arvioitaessa omia käytäntöjä.

Toteutus ja tulokset

Hankkeessa kartoitettiin valimoille tyypillisiä turvallisuushaasteita. Edellä esitetyn tutkimuksen perusteella yleisimmät tapaturmat, niiden syntyvät ja mahdollisuudet niiden tehokkaaseen ennaltaehkäisyyn vaaran tunnistamisen kautta, sekä esimerkiksi suojaimet ja nostojen turvallisuus olivat keskeisiä aiheita.

Hankkeen alkupuolella suoritettiin kolmessa hankkeeseen osallistuneessa valimossa katselmukset, joissa kartoitettiin turvallisuusriskejä ja tämän hetkistä turvallisuusjohtamista. Kartoituksessa tehtiin kierros tuotantotiloissa, sekä keskusteltiin toimintatavoista ja tarkasteltiin yritysten turvallisuusjohtamiseen liittyviä dokumentteja.

Kartoituksen yhteydessä selvisi, että kyseiset valimot toimivat jo hyvin pitkälti, tai jopa täysin OHSAS 18001 vaatimusten mukaisesti. Kaikissa valimoissa oli kiinnitetty huomiota vaaroihin ja niiden aiheuttamien riskien vähentämiseen, sekä mm. tarvittavien ohjeiden ja suojausten saatavuuteen. Yleisohjeet pyrittiin laatimaan mahdollisimman tiivistetyksi ja ymmärrettävästi, kuitenkin OHSAS järjestelmän rakennetta noudattaen.

Kartoituksessa ja ohjausryhmän kokouksissa keskeisimmäksi haasteeksi nousi taustatutkimuksessakin esiin tullut tiedon kulku ja olemassa olevien ohjeiden omaksuminen. Esimerkiksi suojaamia ei välttämättä käytetä ohjeiden mukaisesti. Ilmeisesti tämä johtuu siitä, että työntekijät eivät täysin tiedosta riskiä, joka puutteellisesta suojausten käytöstä aiheutuu. Siten tiedottamisessa pidettiin erittäin tärkeänä toimintaohjeiden perustelua ja mahdollisten poikkeamisten aiheuttamien seurausten korostamista.

Tapaturmien kohdalla tiedonkulkua pidettiin myös hyvin tärkeänä. Sen lisäksi, että tapaturmat tutkitaan ja syyt selvitetään, täytyy niistä myös tiedottaa työntekijöille, jotta vahingoista opitaan eikä niitä toisteta. Myös työturvallisuuslaki korostaa työnantajan velvollisuutta selvittää ja arvioida työn vaaroja, ja huomioitavina seikkoina mainitaan erikseen mm. tapaturman ja muu terveyden menettämisen vaara, sekä esiintyneet tapaturmat, ammattitaudit ja työperäiset sairaudet sekä vaaratilanteet.^{ix}

Valimoita mahdollisesti koskeva keskeinen työturvallisuuteen liittyvä lainsäädäntö ja myös jonkin verran standardeja kerättiin samaan linkitettyyn listaan, jonka kautta OHSAS 18001 standardin edellyttämä lainsäädännön muutosten seuranta on helppoa. TTT-toiminnan mittareita koottiin myös yhteen. Nostojen yleiseen turvallisuuteen liittyen liitettiin linkit hyviin ohjeisiin, ja valimoiden erityispiirteisiin liittyen on laadittu ohjeita ja mm. käänös saksalaisesta senkkojen tarkastusohjeesta.^x

Yksi hankkeen merkittävimpiä anteja oli lopulta yrityksissä ja erityisesti ohjausryhmien kokouksissa käyty vapaamuotoinen keskustelu. Hankkeen aikana käyty keskustelu on herättänyt uusia ajatuksia, joista hyötyy koko yrityksen henkilöstö. Kokemuksen perusteella voi rohkaista käymään keskusteluja työturvallisuudesta paitsi yritysten sisällä, myös muiden yritysten kanssa. Työturvallisuuteen liittyvien toimintatapojen vertailu on erittäin hyödyllistä kaikille osapuolille ja valimoissa tällainen yhteistyön kulttuuri on jo hyvällä alulla. Hankkeeseen osallistuneet valimot pitävät varmasti jatkossakin yhteyttä toisiinsa turvallisuusasioita puoleksi.

Hankkeen tulokset julkaistiin valimofoorumi.fi sivustolla. Sivustolla esitettyjen kommenttien ja kokemusten perusteella ohjeita voidaan edelleen kehittää. Näin myös hankkeen tuloksena syntyvät ohjeet ja dokumentit noudattavat jatkuvan parantamisen periaatetta.

Lähteet

ⁱ Valutuoteteollisuusyhdistys ry, vuoden 2011 tilastot.

ⁱⁱ The European Foundry Industry 2010. CAEF - The European Foundry Association. June 2011.

ⁱⁱⁱ OHSAS 18001:fi. Työterveys- ja turvallisuusjohtamisjärjestelmät. Vaatimukset. Suomen Standardoimisliitto SFS, 2007. 3. painos.

^{iv} ILO-OSH 2001. Guidelines on occupational safety and health management systems. International Labour Organization 2001, Geneva.

^v SFS-EN ISO-9001. Standardi. Laadunhallintajärjestelmät. Vaatimukset. Suomen standardoimisliitto SFS, 2008. 4. painos.

^{vi} SFS-EN-ISO 14001. Standardi. Ympäristöjärjestelmät. Vaatimukset ja opastusta niiden soveltamisesta. Suomen Standardoimisliitto SFS, 2004. 2. painos.

^{vii} Beatriz Fernandez-Muniz, et al. Occupational risk management under the OHSAS 18001 standard: analysis of perceptions and attitudes of certified firms. *Journal of Cleaner Production* 24, 2012, pp 36-47. ISSN: 0959-6526

^{viii} Beatriz Fernandez-Muniz, et al. Safety climate in OHSAS 18001-certified organisations: Antecedents and consequences of safety behaviour. *Accident Analysis and Prevention* 45, 2012, pp745-758. ISSN: 0001-4575

^{ix} Työturvallisuuslaki 738/2002.

^x Thomas Eßbach. Prüfung von Pfannen. Berufsgenossenschaft Holz und Metall 2012.